

Een impressie van de natuur van Oost-Finland

Willem-Jan Hooymans

Tijdens onze vakantie van 19 mei tot en met 9 juni 1990 hebben mijn broer en ik een aantal nationale parken en een WWF reservaat in het oosten van Finland bezocht. Dit artikel geeft u een impressie van deze gebieden met bijzondere aandacht voor de vogels. De Arabische cijfers verwijzen naar de ligging van de besproken gebieden op bijgaand landkaartje.

Geografische ligging

Finland is één van de noordelijkste landen en maakt deel uit van Fenno-Scandia. Gelegen in het hoge noordoosten van Europa tussen ca. de 60e en 70e graad noorderbreedte, is het de meest noordelijk gelegen staat van Europa na IJsland, met een derde van het land (Lapland) ten noorden van de poolcirkel (6630 NB). In oppervlakte is Finland met ca. 338.000 km op vier na het grootste land van Europa, na de Sovjet-Unie, Frankrijk, Spanje en Zweden.

De grootste lengte is 1157 km en de grootste breedte 542 km. Finland heeft een grenslijn van 2570 km, waarvan 1269 km met de Sovjet-Unie in het oosten, 716 km met Noorwegen in het noorden en 586 km met Zweden in het noordwesten. In het westen en zuiden wordt Finland omspoeld door de Botnische en Finse Golf, die een onderdeel vormen van de Oostzee.

Klimaat

Door de nabijheid van de Golfstroom en het effect van de Oostzee is het klimaat van Finland aanmerkelijk zachter dan dat van Siberië, Alaska en Groenland, die op dezelfde noorderbreedte liggen. Het gemiddelde verschil tussen de koudste (februari: gemiddeld -6 tot -13 C) en warmste (juli: gemiddeld 14,7 tot 17,8 C) maanden in Finland is maar zo'n 20-28 C, terwijl het vergelijkbare verschil in Siberië meer dan 60 bedraagt! De vier jaargetijden vallen in Finland eigenlijk uiteen in twee: zomer en winter. Aan de drie maanden durende zomer (juni, juli en augustus) gaat een korte lente, van een of twee weken, vooraf. Zij arriveert het eerst in het zuiden, zo omstreeks mei, en komt pas laat in het noorden, zo in de loop van juni, aan. Reeds sinds april kent de nacht geen echte duisternis meer. Het daglicht blijft na zonsondergang sluimeren tot de volgende zonsopgang. Boven de poolcirkel blijft de zon tussen ongeveer 20 mei en 24 juli 's nachts zelfs boven de horizon zichtbaar. Het is de tijd van de "middernachtzon". In de eerste helft van september begint de herfst, die zo'n 2 weken duurt. De echte regentijd is in oktober/november. In Lapland is dan meestal de eerste sneeuw gevallen (eind september). Langzaam maar zeker krijgt de winter het land steeds meer in z'n greep. In het zuiden duurt de winter een maand of vijf, in het noorden acht maanden. Boven de poolcirkel laat de zon zich wekelang niet zien. Het is de tijd van de "kaamos", de lange duisternis.

Landschap

Finland is zo'n enorm lang land (meer dan 1000 km) dat er een groot verschil bestaat in het soort landschap tussen noord en zuid, zelfs al voltrekt de verandering zich zo geleidelijk dat het nauwelijks merkbaar is. Langzaam maar zeker maken de lieflijk glooiende heuvels van het zuiden plaats voor de ruigere heuvels en uitgestrekte wouden van het noorden. Op hun beurt maken deze weer plaats voor de eindeloze veengronden en boomloze hooglanden van Lapland.

Het enige bergland van Finland ligt in het verre noordwesten in de richting van Noorwegen, waar bergen van meer dan 1000 m hoog zijn. Zeker 65% van Finland bestaat uit bossen, waardoor Finland het dichtst beboste land van Europa is. Finland staat bekend als het land van de 1000 meren, maar bij de officiële telling, die uiteindelijk in 1987 beëindigd is, bedroeg het aantal 187.888!

Flora en fauna

Het grootste gedeelte van Finland ligt in de noordelijke naaldboomzone, alhoewel Lapland ook toendra- en bergzonesoorten voortbrengt en de zuidwestkust en de archipel onder de continentale Europese eikzone vallen. Pijnbomen, die het goed doen op schrale droge grond, vormen de dominerende boomsoorten in meer dan de helft van de Finse bossen. Sparren voeren de boventoon in ongeveer een derde en loofbomen slechts in een tiende deel van het land. De Berk is verreweg de meest voorkomende loofboom, alhoewel men ook wel Eiken, Linden, Essen en Esdoorns ziet in het zuiden en zuidwesten van het land.

Er zijn ongeveer 65 soorten zoogdieren in Finland, waarvan ongeveer een derde over het hele land verspreid leeft. De grote roofdieren, Bruine beer (bijna 500 ex.), Wolf, Lynx (bijna 500 ex.) en Veelvraat (ca. 20-40 ex.), ziet men nu vrijwel uitsluitend nog in de wildernis. Vossen komen vrij algemeen voor en hun aantal wordt op 10.000 geschat. Een soort die het ook uitstekend doet is de Eland, in aantal meer dan 120.000. De enige echte Rendieren, de zogenaamde Bosrendieren, komen in het oosten van Finland voor en hun aantal kan oplopen tot zo'n 500. Meer dan 350 soorten vogels werden geobserveerd: 230 hiervan zijn trekvogels die jaarlijks in Finland broeden. In Finlands waterwegen leven 77 soorten vis, waarvan 36 zoutwatersoorten.

Nationale parken

Finland bezit thans 23 nationale parken ("kansallispuisto") en honderden andere beschermde natuurgebieden. De nationale parken beslaan een totale oppervlakte van meer dan 6600 km. Het zijn natuurbeschermingsgebieden die voorbeelden vormen van 's lands meest waardevolle natuurlijke elementen en bewaard worden als plaatsen van algemeen belang. Hun belangrijkste rol is

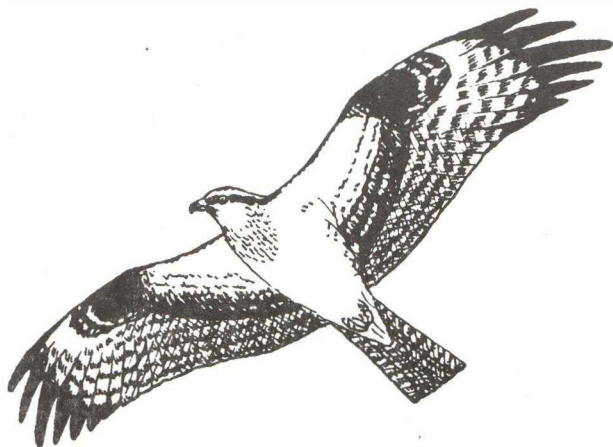

het beschermen van de inheemse wilde dieren en de verschillen ecosystemen die zo karakteristiek voor Finland zijn. Naast typische natuurlijke elementen bezitten nationale parken ook unieke natuurlijke elementen evenals talloze interessante bezienswaardigheden en uitzonderlijk mooie landschappen. Enkele parken beschermen ook geheel of gedeeltelijk door de mens gevormde landschappen. Er zijn gemarkeerde paden in de parken. Veel parken hebben ook natuurspaden, plekken voor kampvuren en tenten en soms zelfs een kampeerterrein. Een aantal parken biedt ook hotel-akkomodatie.

1 Linnansaari Nationaal Park

Rantasalmi, Savonlinna, Kangaslampi, 22 km, gesticht in 1956, uitgebreid in 1982. Linnansaari vertegenwoordigt de zeer gevarieerde en unieke eilandnatuur van de grote open meren die het meest karakteristiek voor Finland zijn. Het park bevat bijna 70 eilanden van tenmin-

ste 1 ha. in omvang en bijna 200 kleinere eilandjes en klippen in het midden van het Suur-Haukivesi merengebied. Het grootste eiland is het 4 km lange gelijknamige Linnansaari. Er zijn scherpe contrasten in de flora van de eilanden. Vaak zijn de kale rotsen van de eilanden met onvolgroeide pijnbomen het enige dat men vanaf de meren kan zien. Enkele van deze grijze met korstmoss begroeide rotsen zijn bijzonder steil. Daarentegen groeit in de ravijnen en valleitjes tussen de rotsen midden op de eilanden weelderig en kleurrijk loofbos. De voornaamste boomsoorten zijn hier Berk, Grauwe elsen, Groveden en Ratelpopulier, maar graskruidenbossen van Linden en Zwarte elzen zijn hier ook te vinden. De avifauna van dit nationale park bevat, aan de ene kant, de watervogels die karakteristiek zijn voor grote open merengebieden, zoals Parelduiker, Grote Zaagbek, Middelste Zaagbek, Kleine Mantelmeeuw, Zilvermeeuw en Visdief, en, aan de andere kant, de soorten van de weelderige loofbossen, zoals Witrugspecht, Winterkoning, Merel, Fluiters, Grauwe Fitis, Kleine Vliegenvanger, Wielewaal en Roodmus. Eland en Haas zijn

talrijk in de bosjes en weilanden op de eilanden en de dassenpopulatie blijft min of meer stabiel. Op sommige plaatsen komt ook Vos, Wasbeerhond, Nerts en Boommarter voor. Al roeiend door het park is het heel goed mogelijk dat de zeldzame Saimaa Zeehond, een endemische ondersoort van de Kleine Zeehond waarvan er nog slechts 150 over zijn, te zien en raakt men vertrouwd met de grote visarendenpopulatie van dit gebied. Met 14 broedparen binnen een afstand van 20 km bevindt zich hier de dichtste visarendenpopulatie in Finland. Deze mooie vogels bouwen hun horsten op de kruinen van de onvolgroeide Grove dennen. Tijdens ons bezoek op 28 mei 1990 hebben we vooral Visarend (op horst), Parelduiker en Roodmus goed kunnen observeren. Ook meenden we een roffelende Drieteenspecht (net een ratelend machinegeweer) te horen, die we helaas niet te zien kregen, en zagen we op grote hoogte nog een luid roepende Kraanvogel overvliegen. Aangezien het Linnansaari Nationale Park alleen over water bereikbaar is, kan de bezoeker het beste een roeiboot huren. In de zomer zijn er ook geregelde bootdiensten. Op het gelijknamige eiland Linnansaari zijn twee gemarkeerde natuurroutes van 2 en 5,6 km lengte uitgezet, die door de weelderige natuur van dit eiland voeren en spectaculaire uitzichten vanaf hoge rotsen op het meer bieden.

2 Petkeljärvi Nationaal Park

Ilomantsi, 6,3 km, gesticht in 1956. Petkeljärvi is representatief voor de natuurlijke gesteldheid van het Karelsch grenslandschap met z'n meren, eskers (= smalle langgerekte heuvelruggen) en naaldbossen. Bijna de helft van het park bestaat uit water. De met elkaar in verbinding staande voedselarme meren zijn helder en als zodanig typisch voor het eskerlandschap. De eskers zijn voornamelijk begroeid met Grove dennen en Rode bosbessen. De vegetatie in dit park laat al een meer noordelijke invloed zien. In de onderbegroeiing van het pijnbos vinden we ook Kraaiheide en Rendiermos. Voor het grootste deel zijn de bomen in het nationale park 100-150 jaar oud. Het aantal vogelsoorten in deze "schrone" bossen is klein en ook de dichtheid is laag, maar de overvloed aan oude bomen verschaft de in boomholten nestelende vogels, zoals mezen, Gekraagde Roodstaart, Taigaboomkruiper en Bonte Vliegenvanger veel meer nestplaatsen dan gemiddeld. De aanwezig-

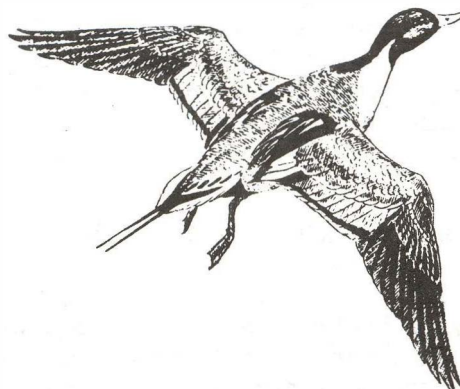
heid van Drieteenspecht, Keep en Bosgors toont ook de meer noordelijke invloed op dit gebied aan. Andere in het park voorkomende vogelsoorten zijn onder meer Parelduiker, Brilduiker, Wintertaling, Auerhoen, Oeverloper (de talrijkste steltloper), Pestvogel, Raaf en Kruisbek. Tijdens ons bezoek op 1 juni hebben we onder andere heel mooi Parelduiker, Taigaboomkruiper en Kruisbek gezien.

Petkeljärvi is ook het domein van de Eland. Het wilde Bosrendier is er ook gezien en in de winter kunnen er voetafdrukken van Lynx en Boommarter gevonden worden. De geïntroduceerde Canadese bever bewoont de meren. Een uitgezette en gemarkeerde natuurroute van 6,4 km leidt door de mooiste delen van het eskerlandschap.

3 Patvinsuo Nationaal Park

Lieska en Ilomantsi, 100 km, gesticht in 1982. Patvinsuo is een groot veengebied met moerassen rondom het voedselarme meer Suomujärvi. Zowel fauna als flora laten een meer noordelijke en oostelijke invloed zijn. Boven het Suomujärvi is het mogelijk een Visarend te zien, hoewel het water bepaald niet visrijk is. Parelduikers broeden in het meer en op vroege zomeravonden galmt hun wilde roep over het water. Tussen de met bomen begroeide heuvels strekken zich de voedselarme veenmoerassen uit. Verschillende paren Wilde Zwanen en Rietganzen nestelen geregeld in Patvinsuo. Steltlopers waaronder de Regenwulp en Goudplevier, die een noordelijke verspreiding hebben behoren tot de standaardcomponenten van de plaatselijke veengrondfauna. De fluitende roep van de Regenwulp wordt hier trouwens vaker gehoord dan die van de Wulp, die meer een vogel van het zuiden is. Andere vogels die in het veenmoeras broeden zijn Nonnetje, Pijlstaart, Kraanvogel, Kievit, Bosruiter, Bokje, Breedbekstrandloper en Groenpootruiter. In de bossen kan met onder meer Pestvogel, Taigagaai, Keep en Kruisbek tegenkomen. Tijdens ons bezoek op 23 mei hebben we onder meer een broedende Wilde Zwaan gezien en konden we verschillende Pestvogels prachtig bekijken. Ook zagen we totaal onverwacht op grote hoogte een Zwarte Wouw overvliegen.

Patvinsuo is ook bekend om de er voorkomende grote zoogdieren, zoals Bruine beer en Canadese bever (uitgezet). Er lopen enkele paden door het park en er staat ook een vogelobservatietoren.

4 Oulanka Natinaal Park

Kuusamo en Salla, 206 km, gesticht in 1956, uitgebreid in 1982. Oulanka met z'n steile bergwanden, diepe valleien, golvende bossen, spectaculaire ravijnen, bloemrijke weiden, donderende watervallen en bruisende stroomversnellingen is een fascinerende mengeling van het vruchtbare zuiden en voedselarme noorden. De flora en fauna van dit nationale park zijn rijk aan soorten. Hier hebben de soorten uit het zuiden en noorden evenals het oosten en westen een gemeenschappelijke plaats gevonden. De flora van de rivierdalen is weelderiger en heeft een beduidend zuidelijker karakter dan die van het omringende landschap. Veel soorten oostelijke en noordelijke planten leven in het park aan de rand van hun verspreidingsgebied. Door Pijnbomen gedomineerde heiden en sparrenbossen bedekken een groot deel van het zuidelijke gedeelte van het park. Uitgestrekte veenmoerassen, die gedurende de zomermaanden nauwelijks toegankelijk zijn, karakteriseren het noordelijke gedeelte van Oulanka. De zoogdiersoorten in het park zijn, gelet op de noordelijke ligging, talrijk. Bijna 30 zoogdiersoorten, waaronder Wolf, Bruine beer en Veelvraat, zijn hier aangetroffen.

De vogelsoorten zijn eveneens gevarieerd en talrijk. Meer dan 120 broedvogelsoorten zijn in het park vastgesteld. De Fitis heeft de grootste verspreiding en bijna net zo gewoon is de Keep als vertegenwoordiger van het Siberisch fauna type. De volgende vogelsoorten zijn tamelijk algemeen, algemeen of soms zelfs talrijk te noemen: Wintertaling, Kuifeend, Brilduiker, Hazelhoen, Watersnip, Bosruiter, Oeverloper, Groenpootruiter, Kemphaan, Grote Bonte Specht, Taigagaai, Bruinkopmees, Matkop, Taigaboomkruiper, Zanglijster, Koperwiek, Gekraagde Roodstaart, Roodborst, Fitis, Tjiftjaf, Grauwe Vliegenvanger, Bonte Vliegenvanger, Graspieper, Boompieper, Witte Kwikstaart, (Noordse) Gele Kwikstaart, (Grote) Barmsijs, Grote Kruisbek, Vink, Keep, Bosgors en Rietgors. Tijdens ons bezoek op 5 en 6 juni hadden we de nogal frustrerende ervaring dat we geen enkele Taigagaai, die toch "tamelijk algemeen" voor dit gebied zouden moeten zijn, zagen, terwijl we daarentegen wel een Klapekster, die juist weer "zeldzaam" voor het gebied is, tegenkwamen. In de omgeving van het bezoekerscentrum bevinden zich twee gemarkeerde natuurpleinen van elk 5 km lengte.

5 Siikalahti

Parikkala, 470 ha., gesticht in 1986, uitgebreid in 1987. Siikalahti is een ondiepe voedselrijke baai van het meer

Simpeleenjärvi met drijvende vegetatie en uitgestrekte rietvelden. Dit wetland is ongetwijfeld Finlands beste habitat voor watervogels. Ongeveer 70 vogelsoorten broeden er, maar het is ook een belangrijk rust- en foerageergebied voor trekvogels (o.a. Wilde Zwaan) in voor- en najaar. Meer dan 200 vogelsoorten zijn hier waargenomen. Onder de vogelsoorten die regelmatig of onregelmatig in Siikalahti broeden of hier jaarlijks worden waargenomen bevinden zich Roerdomp (5-6), Porseleinhoen (30), Waterral (30), Klein Waterhoen (1-7), Wilgegors (1-3), Kuifduiker, Visarend, Dwergmeeuw, Krekelzanger, Wielewaal en Roodmus. Siikalahti is bijzonder bekend om z'n nachtvogels, waarvan de Noordse Nachtegaal en Blyths Rietzanger misschien wel de meest aansprekende zijn. Tijdens ons bezoek op 30 mei 1990 hebben we helaas niet de Blyths Rietzanger gezien en Wilgegors gehoord noch gezien, omdat we hiervoor waarschijnlijk nog net iets te vroeg in het seizoen waren, maar we hebben wel bijzonder genoten van de in de late avond roepende Roerdompen en Porseleinhoentjes en de luid zingende Noordse Nachtegaalen. Algemene zoogdieren in het reservaat zijn Muskusrat, Amerikaanse Mink (ontsnapt), Wasbeerhond, Das, Haas en Eland. Siikalahti is ook ongewoonlijk rijk aan planten. In totaal zijn er meer dan 273 verschillende plantensoorten in het gebied gezien en veel van de wetlandsoorten zijn zeer zeldzaam in Finland. Er is een informatiecentrum in het WWF reservaat en een natuurplein loopt van het parkeerterrein naar een vogelobservatietoren. Verder scheidt een verhoogde weg het noordelijk van het zuidelijk gedeelte van Siikalahti.

Voor de natuurliefhebber is Finland met z'n bossen, veengebieden, hooglanden, meren en eilanden, en lange Oostzeekustlijn een grandioos land om te bezoeken. Rust, stilte en ruimte (ca 10 x Nederland en slechts 5 miljoen inwoners!) zijn er nog volop aanwezig. Hier vinden we ook nog enkele van West-Europa's laatste wildernissen. Finland is ook een ontmoetingsplaats voor planten- en diersoorten uit het zuiden, noorden en oosten. Voor een vogelaar spreken Finse "specialiteiten" onder de broedvogelsoorten als Terekruiter, Blauwstaart, Blyths Rietzanger en Wilgegors sterk tot de verbeelding. Naast alle lofuitingen aan het adres van Finland is het misschien goed toch ook het volgende onder de aandacht van de potentiële bezoeker te brengen. Finland is een duur land (vrijwel alles is er stukken duurder dan in Nederland) en in de zomermaanden (juni t/m augustus) kunnen de talrijke muggen voor veel overlast en ongemak zorgen.